

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИШ

Илимий-методикалық журнал

№ 1/1 2025

2025

«АТРОФ МУҲИТНИ
АСРАШ ВА «ЯШИЛ»
ИҚТИСОДИЁТ
ЙИЛИ

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2025

1/1-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ғәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

1-сан 2025

январь – февраль

*Қарақалпақстан Республикасы мектепке шекемги хәм мектеп билимлендириўи
министрлиги, Қары Ниязий атындағы Тәрбия педагогикасы миллий институты
Қарақалпақстан филиалы*

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Сабит НУРЖАНОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Захия НАРИМБЕТОВА
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Хушбоқ НОРБҰТАЕВ
Сапардурды АБАЕВ	Ойниса МУСУРМОНОВА
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Сафо МАТЧОН
Мавлюда АЧИЛОВА	Шукурилло МАРДОНОВ
Азизжан АБДАЗИМОВ	Абдулхамид МИРЗАЕВ
Шухрат АБДУЛЛАЕВ	АбдимураТЕСЕМУРАТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Даулетназар СЕЙИТКАСЫМОВ
Злийха ОРАЗЫМБЕТОВА	Қалыбай ПРИМБЕТОВ
Мансурбек ОНГАРОВ	Раъно ОРИПОВА
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Норим РАХМАНОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Муқаддас РАХМАНОВА
Марифжон АХМЕДОВ	Светлана СМЕРНОВА (Москва, Россия)
Гулзабира БАБАШЕВА	Тажибай САПАРБАЕВ
Умида БАҲАДИРОВА	Мухаббат САЛАЕВА
Фархад БАБАШЕВ	Гўзал СОДИҚОВА
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Улбосын СЕЙТЖАНОВА
Гулбахар БЕШИМБЕТОВА	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Комил ГУЛЯМОВ	Нурзода ТОШЕВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Қуанишбек ТҮРЕКЕЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ	Тажибай УТЕБАЕВ
Дилдора ДАВРОНОВА	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Алишер ЖУМАНОВ	Амангелди ҚАМАЛОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Тажикал ҚУДАЙБЕРГЕНОВА
Холбой ИБРАГИМОВ	Ойбахор ШАМИЕВА
Шохида ИСТАМОВА	Ризамат ШОДИЕВ
ВОХИД КАРАЕВ	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз,Қазақстан)	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Сарсенбай КАЗАХБАЕВ	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Мохира КУВВАТОВА	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Джавдод ПЎЛАТОВ	Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Пердебай НАЖИМОВ	Гавхар ЭШЧАНОВА
Асқарбай НИЯЗОВ	Қонысбай ЮСУПОВ
	Гулара ЮСУПОВА

МАЗМУНЫ

ТИЛ ХАМ АДЕБИЯТ

Yusupova H. Tekst, onin túrleri hám ilimiy izertleniw máseleleri	6
Sultanova D.K. Pedagogikalıq terminler, onin semantikasi hám izertleniwine tiyisli máseleler	12
Юсупов К.А. Драмалық шығармаларды оқытыў усыллары	20
Kabulova M.T. Kórkem shıǵarmalardı tallaw usılları	26
Mambetkarimov D.O. Joqarı klasslarda folklorlıq shıǵarmalardıń janrlıq túrlerin úyreniw metodikasi	31
Kalibaeva G.A. Glyutonim tushunchasining ta'rifi va uning tilshunoslikdagi o'rni	38
Xoshimova D.R. Ingliz tilidagi konnotativ mohiyatli o'quv materialidan ta'lim jarayonida foydalanishning lingvomadaniy va metodik jihatları	42
Gulomova S. Ingliz va o'zbek tillaridagi turizm terminlarning lingvomadaniy prinsiplari	46
Amonov U.S. O'zbek tilining turli davrlarda nomlanishi haqida mulohazalar	50
Мусурманкулова М.Н. Простые производные строительные термины	56
Tojakhmedova S.Yu. The possibility and the potential for further development of applying modern technologies in language learning	61
Rozikova Z.T. Increasing linguocreativity and motivation through interactive methods in english teaching	66

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Yusupov I.K. Joqarı klasslarda qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwda innovaciyalıq-pedagogikalıq texnologiyalar	71
Қудайбергенова Т.К. Ўқувчилар ҳуқуқий тарбиясининг педагогик тавсифи ва концептуал асосларини тадқиқ қилиш долзарб муаммо	77
Umirova N.J. Ta'lim jarayonida talabalarni individual yondashuv asosida kasbiy kompetentligini rivojlantirishning – ijtimoiy pedagogik zaruriyati	81
Yuldasheva N.Sh. Imposter sindromining psixologik asoslari	88
Esemuratov A.A. Ingliz tilini o'qitishda o'lkashunoslik manbalarini maktab o'quvchisining lingvistik ko'nikmalarini rivojlantirishga oid yondashuvlar	93
Dauletova Z.A. Zamonaviy biologiya ta'limida pedagogik texnologiyalardan foydalanishning didaktik asoslari va tamoyillari	98
Berdibayeva G.S. Ta'lim oluvchilarda ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	103
Erkinova L.O. Menejment madaniyatini shakillantirishning pedagogik nazariy asoslari	108
Abdullayev B.B. Intelktual tizimlar vositasida talabalarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishdagi pedagogik yondashuvlar	113
Jumaniyazova S.Q. Kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini samarali tashkil etish	121
Madaminov U.A. Interaktiv mobil ta'lim texnologiyalari asosida fanlarni o'qitishning pedagogik muammolari	127
Aliyeva G.A. Bulutli texnologiyaning ta'lim tizimiga kirib kelish istiqbollari	131
Fayziyeva N.A. Oliy ta'limda pedagogik ta'lim-tarbiyani tashkil etishning ahamiyatlari va zamonaviy metodlaridan foydalanish usullari	137
Smetova J.H. Tarbiya fanlarini o'qitishda mustaqil ta'lim topshiriqlaridan foydalanishning pedagogik asoslari	142
Sobirjonov A.Z., Abdujabbarova U.M., Latipova K.D. Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida fizika fanini vizual usullardan foydalangan holda o'qitish	149
Xaydarova O.K. Bo'lajak o'qituvchi kasbiy tayyorgarligiga qo'yiladigan zamonaviy talablar	154

Batirov Z.L., Shukurova S.Z., Lutfullayeva M.Z. Kasbiy kompetensiyani shakllantirishni belgilovchi zamonaviy yondashuvlar va omillar	160
Muladjanova G.A. O'quv jarayonida maktab o'quvchilarining muloqotchanlik ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	165
Abdirimova I.K. O'quvchining mustaqil fikrlashini shakllanishida loyiha faoliyatining ahamiyati	170
Bagbekova L.K. Oliy ta'lim tizimi pedagoglarining malakasini oshirishda xorij tajribasi	175
Norboyev A.G'. Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarida ekologik madaniyatni shakllantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida	179
Rasulova A.M. Talabalarni diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik ruhida tarbiyalashning pedagogik shart-sharoitlari	185
Muradova D.D. Yuqori sinf o'quvchilarining shaxsiy faoliyatini boshqarish	189
Burxanov Z.Sh. Masofaviy ta'limning pedagogik samaradorligi va uning metodologik asoslari	198
Ongarov M.B. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari faoliyatini tashlik etishda va boshqarishda mehnat munosabatlari	204
Abdurasulova K.G'., Ongarov M.B. Talabalarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda nazariya va amaliyotning integratsiyasi	210
Бекназарова З.Ф. Таълим кластери асосидаги машғулотларда компетенциявий ёндашувларнинг ўзига хос хусусиятлари	216
Shaxaldarova G.S. O'quvchilar kognitiv kompetensiyasini tarbiyalashda ongliklik prinsipi	221
Pulatov Dj.A. Oliy ta'lim tizimida ma'naviy-ma'rifiy ishlar monitoringini takomillashtirishning pedagogik mezonlari	227
Kodirov I.N. Muhandislar tayyorlashda "Tarmoq-korxona-oliygoh" darajasida dual ta'limni tashkil etishning xususiy metodologik tamoyillari	234
Qo'ng'irotova A.I. Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning nazariy asoslari	242
Umarova A.I. Sibeliyus dasturi bo'yicha raqamli texnologiyalarni o'rganishda klaster yondashuvi: nazariy asoslar, metodik usullar va amaliy tatbiq	247

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Xo'jayev M.O. Ma'kuraviy kompetentlikni shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari	253
Ирисметов Б.М. Особенности развития политической культуры в странах Центральной Азии	259

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Qarshibayev S.Sh. Infografikaning turlari va ularni tanlash mezonlari	264
Allaberganova M.R. SMART ta'lim platformasi vositasida "Latexga kirish" fanidan amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish metodikasi	271
Tadjibayev A.B. Umumta'lim maktablarida chizmachilik o'qitish metodikasini takomillashtirish omillari	280
Muhammadiyev B.H. Molekulyar fizika bo'limini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish metodikasi	286
Voxidov E.R. Darsda nazariya va amaliyot uyg'unligi fizika ta'limi sifatini kafolatlovchi asosiy omil	290
Toshtemirova M., Nomonova Sh. Donli ekinlarning fitofag hasharotlari biologiyasi va ekologiyasi	300
Prenov B.B., Abdullayev J. Sh., Sobirov U.M. Nostandart geometrik masalalarni yechishda koordinatalar metodi	306

БАСЛАЎЧИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӨРБИЯ

Mahmudova D. Maktabgacha yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish usullari	313
Zikirova N.Yo. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy motivatsiyasini shakllantirish mazmuni va komponentlari	318
Razzoqova M.Q. Maktabgacha yoshdagi bolalarda gender identifikatsiyasi muammosini o'rganish nazariyasi	325
Berdiyeva N.B. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning samaradorligi	330
Seytmuratova V.Sh. Zamonaviy didaktik vositalar orqali bolalarning kreativ fikrlashini rivojlantirish	333
Egamberdiyeva M.K. Maktabgacha tayyorlov guruhlarida ijodiy kompetensiyalarni shakllantirish mazmuni va texnologiyasi	338
Hakimova Sh.J. Erta bolalik davrida sog'lom ovqatlanish tizimining innovatsion usullari	342
Madraimova F.Sh. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida Raven test metodikasi yordamida aqliy qobiliyatlarini aniqlash	347
Yakubova M.A. TRIZ texnologiyalari orqali bolalarni ixtirochilik madaniyatini shakllantirishning metodik ahamiyati	353
Abdullayeva N.Sh., Maraimova M.P. Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining menejerlik ko'nikmasini shakllantirishda zamonaviy yondashuvlar	360
Kubayeva Yu.I. Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish	368
Xalilova M.M. Maktabgacha ta'limni o'rganishda klaster yondashuvi: innovatsion metodlar, pedagogik texnologiyalar va amaliy tajriba	373
Xasanova M.S. Integration of modern educational technologies into the educational process for instilling national values in preschool educational institution children	380

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

Axmedova N.E. 3D modellashirishni ta'limda qo'llashning pedagogik imkoniyatlari	385
Asadullayeva M.A. Inklyuziv sinf o'qituvchilarida musiqiy faoliyatlar orqali korreksion va davolash ishlarini yo'lga qo'yish	390
Xo'jamqulov P. Xor fanini o'qitishda klasterli yondashuv: nazariy asoslar, metodik usullar va amaliy tatbiq	398
Syomkina A.M. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarini imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashda pedagogik improvizatsiyadan foydalanish	406
Yunusov O.G. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarini tayyorlashda vokal milliy musiqa merosidan foydalanish texnologiyalari	414
Azimov D.G. Talabani musiqiy ta'lim berish orqali individual ta'limga yo'naltirishning ilmiy - metodik asoslari	422
Maxkamova Sh.R. Musiqa idroki va tinglash madaniyatini rivojlantirish texnologiyalari va uslublari	430
Musayev N.U. An'anaviy maqom: tarixi, rivojlanishi, ijrochilik an'analari va zamonaviy san'atdagi o'rni	436

СОЦИАЛЛЫҚ ПЕДАГОГИКА

Lutfullaeva N. Shaxs xulq-atvorining neyrofiziologik mexanizmlari	444
Холматов М.А. Ўсмир ёшларда иррационал установкаларга мойилликнинг психологик жиҳатлари	454
Ochilov A.S. O'smirlardagi psixoenergiya pastligi sabablari va uning o'zlashtirishga ta'siri	460
Nigmanova U.B. Talabalarda milliy o'zlikni anglash kompetensiyalarini shakllantirishning ijtimoiy pedagogik zaruriyati	464

Тожибоев М.Н. Педагогик тафаккурни ривожлантириш воситасида талабаларни инклюзив таълимга тайёрлаш методикаси (логопедия таълим йўналиши мисолида)	468
Azimov T.D., Baltabaev K.K., Samatova K.M. Muhandislik fanlarini o'zlashtirishda pedagogik psixologiyaning o'rni va ahamiyati	474
Inomova M.Yu. Talabalarning bolalarda ijtimoiy moslashuvni shakllantirishga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishning shart-sharoitlari	480
Исоков З.С. Олий таълим муассасаларининг номутахассис йўналишларида “Ўзбекистоннинг энг янги тарихи фани”ни ўқитишда ноанъанавий усуллардан фойдаланиш	488

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲАМ СПОРТ

Мирзаев А.М. Балаларды белбеўли гүреске таңлап алыў критериялары	492
Raxmonov A.A. Yosh sportchilarni huquqiy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning pragmatik yo'llari	498
Isoqov Sh.M. Oliy ta'lim muassasasi talabalarida belbog'li kurash mashg'ulotlarini takomillashtirish mexnizmlari	503
Karimov U.R. Yunon-rum kurashida sportchilarning musoboqa faoliyatini tahlil qilish	508
Shodiboyev Sh. Sh. Futbol muxlislarining sportga bo'lgan ishtiyoqi va ularning fanatizm darajasi o'rtasidagi munosabat tahlili	513
Axmedov Z.K. Jismoniy tayyorgarlik va sportning maqsad hamda vazifalari	521
Mahmaraimov J.J. Yosh badmintonchilarni boshlang'ich tayyorgarlik bosqichida texnik-taktik harakatlarga o'rgatish	527
Baxtiyorov U.B. 12-14 yoshli basketbolchilarni savatga to'p tashlashdagi hujum harakatlarini rivojlantirish uslubi	533
Мамажонова С.Т. Эффективность повышения общей физической подготовленности высококвалифицированных гребцов-параолимпийцев	538
Шакирзянова С. Р. Структура технологии по профессионально-прикладной физической подготовке курсантов таможенного института	543
Ниязов А.Т. , Самекеев И.М. Педагогические принципы организации предсоревновательной подготовки борцов	546
Арипова В.Б. Особенности развития основных видов движения и физических способностей у детей дошкольного возраста	551

O'QUVCHINING MUSTAQIL FIKRLASHINI SHAKLLANISHIDA LOYIHA FAOLIYATINING AHAMIYATI

Abdirimova I.K.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti
O'zbek tilshunosligi kafedrasi dotsent v.b*

Tayanch so'zlar: loyiha, klaster yondashuv, ta'lim tizimi, o'quvchi, innovatsion texnologiya, innovatsion yondashuv, pedagogik texnologiya, loyihalash faoliyati, pedagogik psixologiya, pedagogik ta'lim.

Ключевые слова: проект, кластерный подход, система образования, студент, инновационные технологии, инновационный подход, педагогическая технология, проектная деятельность, педагогическая психология, педагогическое образование.

Keywords: project, cluster approach, education system, pupil, innovative technologies, innovative approach, pedagogical technology, project activity, pedagogical psychology, pedagogical education.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqolada loyihalash metodi va uning bir qancha asosiy va o'ziga xos belgilari haqida fikr yuritilgan. Xorijiy olimlar fikrlariga, ilmiy tadqiqot ishlariga tayangan holda loyihalash faoliyatini ta'lim jarayonida o'quvchi mustaqil fikrlashini shakllanishidagi o'rni va undan foydalanish ta'lim samaradorligini yanada oshirishi va amaliy ahamiyati ilmiy xulosalangan.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье рассматривается метод проектирования и некоторые его основные и отличительные особенности. На основе мнений зарубежных ученых и научных исследований сделан научный вывод о роли проектной деятельности в формировании самостоятельного мышления обучающегося в образовательном процессе, ее практической значимости.

SUMMARY:

This article discusses the design method and lists some of the main and specific features of the method. Methods and means of applying project activities in the educational process are based on the opinions of foreign scientists. The scientific conclusion is made about increasing the effectiveness of education in the future when applying this method in secondary schools.

Mamlakatimizda yuz berayotgan tub o'zgarishlar insoniyat hayotidagi barcha sohalarni globallashuv va integratsiyalashuv jarayonlari nuqtayi nazaridan yangicha qarashlar, tushunchalar va munosabatlar bilan qayta ko'zdan kechirishni taqozo etmoqda. Hozirgi kunda butun dunyo bo'ylab har bir sohada globallashuv va integratsiya jarayonlari o'z aksini ko'rsatmoqda.

Shu qatorda ta'lim ham davlat siyosatining ustuvor sohasiga aylandi va ushbu sohada ta'limni yangicha innovatsion g'oyalar asosida rivojlantirish bo'yicha islohotlar amalga oshirila boshlandi.

Ijtimoiy jarayonlarning yuksak dinamikasi, ulkan axborot oqimi va kundalik hayotning texnologiyalashuvi sharoitida zamonaviy insonning asosiy belgilaridan biri – uning bilim, malaka va ko'nikmalarini amaliyotda qo'llay olish qobiliyatidir. Yosh avlodning ta'lim-tarbiyasiga e'tibor qaratish davlat rivojida muhim ahamiyat kasb etadi. Prezident Qarorlarida kadrlar tayyorlash sifatini tubdan takomillashtirishga, xususan, tizimga rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasini tatbiq etishga jiddiy e'tibor qaratilgan. Eng avvalo, maktabgacha ta'lim muassasalari moddiy-texnik bazasini tubdan yangilash, zamonaviy tipdagi MTMLar tashkil qilish, tarbiyaga yangicha yondashuv konsepsiyalari ishlab chiqildi.

Muhtaram Prezidentimizning 2020-yil 24-yanvarda Parlamentga qilgan Murojaatnomasida barcha sohalar kabi ta'lim tizimi borasida ham amalga oshirilayotgan islohotlarning ustuvor jihatlari ko'rsatib berildi. Xususan, maktabgacha ta'lim tizimida boshlangan islohotlarni samarali davom ettirish, umumta'lim maktablarida ta'lim va tarbiya sifatini yaxshilash, oliy ta'limning akademik ilm-fan va ishlab chiqarish bilan integratsiyasini kuchaytirish, iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq muhim jihatlar o'z ifodasini topgan.

Qachonki maktabgacha ta'lim to'g'ri tashkil qilinsa, umumta'lim maktablari qabul qilgan yosh avlod bilan ishlash amaliyoti qiyin kechmasligi tabiiy. Bolaning ijtimoiy muhitga moslashuvi, yangi bilimlarni tez va yaxshi qabul qilishi osonlashadi. Umumta'lim maktablarida yosh avlodga yangi metodlar asosida bilim berish, ularning dunyoqarashini oshirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish yaxshi samara beradi.

Shularni nazarda tutgan holda ta'lim tizimini rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan mazkur hujjatlarning barchasida sohaga innovatsiyalarni kiritish, xorijiy tajribalarni o'zlashtirish, ijodiy yondashuvlarni qo'llab-quvvatlash, ta'lim turlari o'rtasidagi integratsiya jarayonlarini kuchaytirish bilan bog'liq umumiy jihatlar mavjudligini ko'rish mumkin.

Zamonaviy ta'lim taraqqiyotida paydo bo'layotgan "Innovatsion yondashuv", "Innovatsion faoliyat", "Innovatsion pedagogika" tarzidagi tushunchalar ehtiyojlar asosida kelib chiqqan bo'lib, ularning maqsadi ta'lim sohasida o'quv-tarbiya jarayoni natijasini kafolatlaydigan o'zgarish, yangilanishlar kiritishdan iborat. [2]

Ta'lim sohasida innovatsion iqtisodiyotning taraqqiy etish sharoitida innovatsion fikrlovchi, mustaqil izlanuvchi va qarorlar qabul qilishga qodir, kelajakda ijtimoiy va professional muhitga moslashuvchan, jamoa bo'lib ishlaydigan va muammolarni hal qila oladigan o'quvchilarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Bunda, asosan, o'quv jarayonida an'anaviy ta'lim mexanizmidan voz kechishga, ta'lim oluvchilarning tashabbuskorligini rag'batlantirishga qaratilgan axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'zaro hamkorlikda o'rganish imkonini beruvchi, o'quvchini shaxs bo'lib shakllanishiga yordam beradigan loyihalash faoliyatini tatbiq etish shubhasiz samarador ustunlikka egadir. Loyihalash faoliyatida turli ta'lim muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlarining hamkorligini nazarda tutuvchi loyihalar asosiy o'rin tutadi. Ijtimoiy muhim loyihalarni amalga oshirishda maktab o'quvchilarining qatnashishi ularning mukammal bilim va yuqori malaka egallashi, mustaqil faoliyat olib borish ko'nikmalariga ega bo'lish imkonini beradi. Ana shu jihatlaridan kelib chiqqan holda bugungi kunda maktab tizimining o'quv jarayonida maktab bitiruvchisining ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy hamkorlikka e'tibor qaratish muammosi kun tartibiga chiqmoqda.

Ushbu masalalarni pedagogik ta'lim innovatsion klasteri usuliga tayangan holda o'rganish va tadqiq qilish, albatta maqsadga muvofiq. Bu metod iqtisod va ishlab chiqarish sohalarida ijobiy samara bergan.

Pedagogik ta'lim klasteri – muayyan geografik hududning raqobatbardosh pedagog kadrlarga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish maqsadida bir-biri bilan uzviy aloqadagi teng huquqli alohida subyektlarning, texnologiyalarning va inson resurslarining integratsiyalashuvini kuchaytiruvchi mexanizmdir. [3]

Klaster tizimi subyektlari bir-birlarini qo'llab-quvvatlagan holda yagona maqsad atrofida birlashadi. Uning ko'p qirraliligi zamirida bir nechta nazariy yondashuvlar shakllanishiga yo'l ochishi ta'limdagi bu kabi muammolarni hal qilishda yuqori samara beradi.

Klaster yondashuvni qo'llash o'quvchilar faoliyatini mintaqaviy hamjamiyatning aniq talablarini o'rganishga, loyiha ishtirokchilarining har birining qimmatli amaliy ko'nikmalarni egallashiga, loyihalash bilimlarini shakllanishiga ham yordam beradi. Chunki ushbu yondashuv resurslar integratsiyalashuvining iqtisodiy tamoyillariga, loyihalash faoliyatining barcha ishtirokchilari umumiy qiziqishlari va o'zaro hamkorligini aniqlashga asoslanadi. Loyihalash metodi o'quvchilar faoliyatini loyihalash jarayonida maqsadga erishishda asosiy o'rin tutadi.

Loyihalash faoliyatiga to'xtaladigan bo'lsak, 1918-yilda Kolumbiya universiteti qoshidagi pedagogika kolleji o'qituvchisi Vilyam Kilpatrik loyihalash metodining mohiyatiga bag'ishlab "Loyihalash metodi" nomli maqolani chop etgan. Muallifning keyingi maqolalarida ushbu atama kuyidagicha talqin qilinadi: "Loyiha" atamasi faoliyatning har bir imkoniyatini, tajriba jarayonining bog'liqligini anglatishi zarur. Bunda maqsad ichki omil sifatida:

- faoliyatning maqsadini anglatadi, tajribaga ega bo'lish jarayonini boshqaradi;
- shaxsning o'z faoliyatini va ichki qobiliyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi. [4]

Ushbu ta'lim metodini atroflicha tahlil qilish quyidagi natijalarni ko'rsatadi:

- √ ushbu metod insonda ijodkorlik xislatlarini shakllantirish imkonini yaratadi;
- √ yosh avlodni mustaqil hayotga tayyorlash va malaka-ko'nikmalarni hosil qilishga zamin bo'ladi;
- √ o'quvchilarni mehnat faoliyatiga tayyorlashning bir shaklidir;
- √ ta'lim berishda amaliyot va nazariya uyg'unligi vositasidir;
- √ mustaqil ravishda o'z ustida ishlash orqali mavjud bilimlarni mustahkamlash va yangilarini puxtalashning asosiy negizidir;
- √ o'qituvchi tomonidan maxsus ishlab chiqilgan va o'quvchi tomonidan mustaqil bajariladigan harakatlar majmuasidir;
- √ pedagogik texnologiyadir.

Rus olimlari Ingrid Bem va Yens Shnayder loyihalash faoliyati o'quvchilarni ma'lum bir ta'lim olish davrida (o'quv yili yoki yarim yillik) bilim olish va kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etishning usuli deb hisoblaydilar. [5]

Loyiha metodining mohiyati bu holatda o'quvchilarni mustaqil ishlashga yo'naltirish orqali bilim olishga qiziqishlarini shakllantirishga, ularning oldiga aniq maqsad va muammolarni qo'yish va ularning yechimini topish orqali yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishdan iboratdir.

Yuqorida keltirilgan barcha fikrlarni umumlashtirgan holda xulosaga keladigan bo'lsak, loyiha metodi har doim mustaqil faoliyat bilan chambarchas bog'liqdir, amaliyot va nazariy bilimlarni o'zaro bir-birini to'ldirishga yordam beradi, loyiha ishtirokchilarining o'zaro aloqadorligini belgilab beradi, o'quvchi shaxsining eng muhim qirralarini rivojlantirishga imkon yaratadi.

Loyihalash faoliyati o'qituvchidan izlanishni, har bir dars mashg'ulotiga puxta tayyorgarlik ko'rishni talab etadi. Shuning uchun o'qituvchilarning har bir dars mashg'ulotiga ijodiy jarayon sifatida qarashi va unga tayyorgarlik jarayonida

mavjud usul va vositalardan foydalanish bilan birga o'quvchilarning mustaqil fikrlarini qo'llab-quvvatlagan holda bildirgan taklif va istaklarini muhokama qilib, ko'zlangan maqsadga erishishga, shu mavzuni o'quvchilarga yetkazishga yo'l ochib berish kerakligini his qilishi lozim. Loyihalash faoliyati o'quvchilarda masalaning mohiyatini anglash, sohada yangilik va kashfiyotlar yaratish, ijodiy fikrlash tarzining rivojlanishi, xato qilishdan qo'rqqanlik ko'nikmasining shakllanishi, o'ziga nisbatan ishonchning ortishi kabi ijobiy oqibatlar bilan xarakterlanadi. Yana bir tomoni loyihalash faoliyati o'quvchining o'z ustida ishlashi, ma'lumot yig'ishi, masalaning yechimini mustaqil tarzda izlashi va bilimlarini amalda qo'llay olish xususiyatlarning shakllanishi bilan ahamiyatli bo'lib, pedagogik samaradorlikning yaqqol ifodasi desak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. -Т.: Ўзбекистон, 2016.
2. Маллаев О. Янги педагогик технологиялар. -Т.: Фан ва технологиялар, 2000. –Б. 32.
3. Ғ.Муҳамедов, У.Ходжамакулов. Педагогик таълим инновацион кластери: таъриф, тавсиф ва тасниф. Илмий рисола. -Т.: Университет, 2019.
4. Щербо И. Второе пришествие метода проектов // Директор школы. 2003. №3. –С. 25-32.
5. Бем.И, Шнейдер Й. Продуктивное обучение: слагаемые системы // Школьные технологии, 1999, №4.
6. Абдиримова, И. К. (2020). Лойиҳалаш фаолиятининг босқичлари лойиҳага ёндашув моҳияти ва мақсадлар уйғунлиги. Science and Education, 1(Special Issue 2). 18-26.22
7. Махкамova М.А. Инновацион технологиялар бошқаруви. Монография. -Т.: Алоқа, 2011.

ISSN 2181-7138

Қары Ниязий атындағы Тәрбия педагогикасы миллий институты
Қарақалпақстан филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЎ»**

№ 1/1

Нөкис — 2025

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов, С. Нуржанов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов

Компьютерде таярлаған:

П. Реймбаев, З. Ниязымбетова

Мәнзил: 230105 Нөкис қаласы, Әмир Темур көшесі, 179^а жай

Тел.: +998 61 224-01-34, факс: +998 61 224-23-00

e-mail: uzniipnkkf@mail.uz,

mugallim-pednauk@mail.uz

www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

www.KRTEACH.UZ

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзіндилер «Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеміндеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлыўматларға автор жуўапкер.

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 03.02.2025. Форматы 70x100^{1/8}

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шәртли б.т. 31. Нашр. т. Нұсқасы _____ Буйыртпа №